

PROJE ÇALIŞMALARI

Dr. Vural YİĞİT

TBTAK Marmara Araştırma
Enstitüsü Uzmanı

«Projeler, iktisadi kalkınma planından, aile bütçesi planlamasına kadar geniş bir tarifi kapsar. Etkili olabilmesi için bir proje çalışması gereksiniminin ve potansiyelinin ortaya çıkmış olması gereklidir. Kısaca problem doğmalıdır. Bu doğuş çok çeşitli kaynaklardan gelebilir. Uygun proje seçimi ile ekonomik yarar ve sakıncalarını ortaya koyma ancak bir proje çalışması ile olur.»

Ekonomideki anlamıyla proje; belli mal veya hizmetlerin üretimi için kaynakların tahsisi halinde elde edilecek ekonomik yarar ve sakıncaların değerlendirilmesini mümkün kılacak bilginin toplanması olarak tanımlanmaktadır. Ekonomide, kalkınma projelerini de kapsayan bu geniş tarif, bir aile bütçesi, Devlet yatırım planlarına kadar uzanan zincir içinde bütün birimlerde proje kavramları aynı özellikleri taşır.

Ekonomik yarar ve sakıncaların tayininde, hangi bilgilerin kullanılacağı ve bu bilginin elde edilmesi ve sistemleştirilmesi, kullanılacak metodların bulunması, araştırılması, elde edilen bulguların ve çözüm yollarının uygulamaya aktarılması proje çalışmalarının tümünü meydana getirir.

Bilimsel araştırmalarda proje çalışmaları bazı değişik durumlar ortaya koyar. Proje kaynağı, temel bir araştırma, bir problemin çözümlenmesi veya bir sistem ile prosesin geliştirilmesi olabilir. Burada belirtilmesi gereken en önemli husus bir proje çalışması gereksiminin veya potansiyelinin ortaya çıkmış olması gereğidir.

Gelişmiş ekonomilerde, gelişen sanayiinin doğurduğu tekno - ekonomik sorunlar, araştırma projelerini kendiliğinden doğurur. Az geli-

miş ülkelerde hazırlanan yatırım projeleri, bir kalkınma planı gereği olarak esasen saptanmış durumdadır. Yapılacak iş projelerin uygun standart ve etüdlere dayandırılarak hedefine ulaşması için gerekli çabayı sürdürmekten ibaret olacaktır.

Yatırım ve kuruluş projelerini yeterince yerine getirmek problemi çözmeye kafi gelmeyecektir. Gerçekleşen her hizmet ve üretim beraberinde yeni birçok sorunu doğuracaktır. Bir hizmet ve üretim düzeyindeki yönetici, içinde bulunduğu problemi dahi göremez. Üstelik gelecekteki sorunları bilemeyeceği gibi buna eğilmek gereksinimini duymaz. Yatırım projeleri ile gerçekleştirilen projelerin işleyişlerinden doğan sorunlara ait araştırma projelerini bir bütün halinde düşünmek icap eder. Uzun vadeli projeksiyonlara giderken gelişen ekonomi ve endüstrinin getirdiği sorunları çözümlenebilecek bir milli organizasyonun gerçekleştirilmesi gerekir.

PROJE SEÇİMİ

Günümüz koşullarında; araştırma projesi çalışmaları büyük bir maliyeti de taşıdığından, problem içinde bulunduğu kuruluş tarafından ortaya konup çözümlenemeyecektir. Bu durumda incelenecek problemin seçimi araştırmacıya düşmektedir. Uygun proje seçimi yanında; gerçekleştirilmesi, çözüme giden yollar ile bunun uygulanabilirliği, ülkede bu tür çalışmanın yerleşmesi ve güvenilebilirliği yönünden bu çalışmaların önemi büyüktür.

Bir proje seçiminde lüzumlu kriter ve metodların tesbiti problem olmaktan çok, bir genel planlama tekniği mahiyetindedir. Bununla beraber planla projeler arasındaki yakın bağın-

tının ışığı altında ve teknik olarak hazırlanmış plânların ekseriya mevcut olmayışı yüzünden, araştırma teşebbüslerinin daima ekonominin genel bir tetkikine konu olması gerektiği göz-önünde tutulmalıdır.

Burada verilecek proje seçimi kriterleri geneldir ve birbirinden ayırmağa imkân yoktur. Bunlar her problemin durumuna adapte oluna-bilen metodlar olarak görünmesi lâzımdır.

1 — Sektörel çalışmaya dayanan projeler :

Ekonomideki sektörler veya bir bölümün birimlerini kapsayan projelerdir. Bir öncelik sırası dahilinde ele alınmalıdır.

2 — Genel bir kalkınma plânına dayanan projeler :

Genel bir kalkınma plânı bulunduğu hallerde, bu plâna ait projeksiyon ve üretim hedefleri incelenerek veya uygulamadan doğan sorunların çözümlenmesi, projeler için model sağlayacaktır. Karşılıklı olarak birbirinin dışında sayılmayan iki kriter, uygulama kabiliyeti olan projelerin seçiminde kullanılabilir. Bunlardan biri «Teknik Kompleks» adı verilen teknik olarak birleştirilmiş projeler, diğeri ise «Coğrafi Kompleks» olarak isimlendirilen bir kuruluş yeri faktörüyle birleştirilmiş projelerdir.

3 — Piyasa etüdüne dayanan projeler :

Piyasa etüdüleri tek başına uygulama kabiliyeti olan projeler ortaya çıkarabilir. Anketler ve Sörvey çalışmaları bu tip projelerin ortaya

çıkarılmasında en büyük araçtır. Çeşitli uygulama şekilleri olabilir;

a — Ülkenin, özellikle üretimine elverişli malları için, meselâ yurdumuzda tarıma bağlı endüstri, tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi yönünden; hâmdenin elverişliliği, standartlaştırılması işlem metodları ve proseslerin geliştirilmesi projeleri,

b — Üretimi olağanüstü koşullara dayanan malları dünya piyasasında rekabet edebilecek, özellikle ucuz işçilik veya ülkenin, doğal özellikleriyle ilgili malların üretimi ve ihraç piyasalarının etüdü,

c — İthal olunan malın yerini alması, ithal olunan mal ve hizmetlerin yerine yenilerinin konulması, yerli üretimin geliştirilmesi için önemli etkenlerdir. Filtre maddeleri, pektin, sitrik asit, alkol endüstrilerinin kurulması,

d — Tabii kaynaklara dayanan projeler: Yurt içinde talebi artan mal veya hizmetlerin, karşılanmasına dayanan, el sanatlarının yerini fabrika üretiminin alması gibi projeleri kapsar.

4 — Politik ve Stratejik projeler :

Devlete ait milli sorunları ilgilendiren projelerdir. Beslenme ve yerleşme, işsizlik sorunları gibi. Askeri strateji ve savunma gibi konular gibi proje çalışmasını gerektirir.

